

Verslag naar aanleiding van de bijeenkomst: Tea for two 'Het Keukentafelgesprek' d.d. 23 maart 2016, Hooigracht 12-14

Op woensdag 23 maart vond bij Stichting ZON op Hooigracht 12-14 van 11:00-13:00 uur de Tea for two-bijeenkomst plaats rond het Keukentafelgesprek. Via onder andere de levensgebieden wonen, dagbestedingsactiviteiten, gezondheid, sociaal netwerk en (vrijwilligers)werk kwamen persoonlijke ervaringen en behoeften aan zorg en begeleiding aan bod op het domein van psychische aandoeningen en psychosociale problemen. Deze ervaringen werden gedeeld met beleidsmedewerkers van de gemeente Leiden, opbouwwerkers en medewerkers van het Sociaal Wijkteam.

Inleiding

Vanaf begin 2015 voeren gemeenten de regie over de ambulante begeleiding. Deze vorm van zorg is hiermee een gemeentelijke voorziening geworden in plaats van een recht op zorg. Mensen die al begeleiding of dagbesteding hadden in het kader van indicatiestelling door het CIZ kwamen in een overgangsjaar terecht. Dat jaar is nu voorbij. De Sociaal Wijkteams zijn het eerste aanspreekpunt voor een gesprek over de begeleiding of dagbesteding die men nodig heeft. Het sociaal wijkteam onderzoekt in een 'keukentafelgesprek' welke begeleiding nodig is en bepaalt ook de hoeveelheid begeleiding.

Persoonlijke ervaringen:

- beschermd wonen

In de bijeenkomst kwamen via levensdomeinen de persoonlijke ervaringen voorbij van mensen die gebruik maken van zorg en begeleiding. Twee voorlichters die beschermd wonen vertellen over hoe deze manier van wonen zorgt voor stabiliteit in hun leven. Dat was goed merkbaar toen één van hen te horen kreeg dat hij 'te goed' was voor zijn woning en op den duur zou moeten verhuizen. Hierdoor raakte hij zodanig ontregeld dat hij uiteindelijk moest worden opgenomen vanwege een psychotische depressie.

Ook zijn huisgenote krijgt weleens te horen van buitenstaanders dat zij te goed is om beschermd te wonen. Maar het is juist dát het zo goed met hen gaat omdat zij beschermd wonen, met alle begeleiding van dien. Zij doet vrijwilligerswerk in een beschutte voorziening van de GGZ-instelling. Dat geeft haar veel voldoening.

Op de woning is er een persoonlijk begeleider en ook is er verpleging die zorgt dat de medicijnen worden ingenomen. Dit helpt allemaal om structuur in het leven te houden. Het is voor sommigen zelfs mogelijk om vanuit deze stabiele basis ook weer mee te doen aan reguliere activiteiten in de maatschappij die aansluiten bij interessegebieden die er mogelijk al waren voordat de aandoening noopte deze (voor korte of langere tijd) te staken.

Zij vertellen beiden dat het juist vanuit die basis dan ook mogelijk is om vrijwilligerswerk te doen waarin zij zich op hun gemak voelen. Het is erg belangrijk dat zij dit werk kunnen blijven doen, zowel voor invulling van de behoefte aan bezigheden als voor de sociale contacten.

Het woord 'keukentafelgesprek' is in de woning gevallen, maar nadien is er niet meer op teruggekomen. ZON adviseert de gemeente met klem om duidelijk te zijn in de communicatie en uit te leggen wat er precies verandert en op welke termijn. Mensen zijn dikwijls niet ingevoerd in de verschillende geldstromen waaruit zorg en voorzieningen worden betaald. Onduidelijke informatie levert dan onrust op.

Een andere voorlichter vertelde tijdens de bijeenkomst over haar woonsituatie en zorgbehoefte. Zij is actief in de herstelwerkgroepen van de GGZ-instelling. De woonbegeleiding vanuit het F-actteam stopte. Door misverstanden in de communicatie duurde het even voordat zij bij het Sociaal Wijkteam terechtkwam. Zij vertelt dat zij na diverse opnames en behandelingen redelijk goed functioneert maar begeleiding nodig heeft bij het aanbrengen en handhaven van structuur. Zij vertelt ook dat ze bang was voor het gesprek vanwege een slechte ervaring zeven jaar geleden met een gemeentemedewerker, bij de aanvraag voor huishoudelijke hulp: "Jij bent toch veel te goed om dit nodig te hebben?"

Ter sprake komt dat mensen die voorheen dagbesteding gefinancierd kregen door de zorgverzekeraar deze zorg verliezen op het moment dat men 'uitbehandeld' is. Men valt dan in een gat. Juist gespecialiseerde dagbesteding is dan extra belangrijk omdat er activiteitenbegeleiders aanwezig zijn met expertise op het gebied van psychische aandoeningen. Als mensen er niet van op de hoogte zijn dat zij voor dagbesteding bij de gemeente terecht kunnen, bestaat er het risico op sociaal isolement. De overgang naar reguliere collectieve voorzieningen is een te grote stap voor mensen die vanwege de aandoening en eerder genoemde kwetsbaarheid begeleiding nodig hebben om op terug te kunnen vallen.

Ten slotte vertelt een moeder van een zoon met een psychische aandoening dat het een bijzonder moeilijk proces is geweest om met het Sociaal Wijkteam te communiceren over de benodigde zorg voor haar zoon. Er was bij betreffende medewerkers geen expertise aanwezig op de aandoening in kwestie. Pas na bemiddeling door een professional uit de GGZ werd de aanvraag gehonoreerd.

Aandachtspunten

- onduidelijke communicatie

Voorzichtige knelpunten die uit deze bijeenkomsten kunnen worden afgeleid zijn dat de onduidelijkheden rond de veranderingen in de zorgfinanciering veel onrust veroorzaken onder mensen die psychisch kwetsbaar zijn. Het gevoel is dat er enorm bezuinigd wordt. Men is bang dat men de zo moeizaam opgebouwde structuur en begeleiding kwijtraakt. Net als in de somatische zorg is het erg prettig om begeleid te worden door mensen die gespecialiseerde kennis hebben met betrekking tot de aandoening in kwestie.

Het komt voor dat het keukentafelgesprek op het moment zelf meevalt, maar het wordt tijdens de bijeenkomst zeer duidelijk dat er van te voren dikwijls zeer veel moeite aan vooraf gaat en dat de soepelheid die uiteindelijk op gang komt vaak het gevolg is van begeleiding door een ander. Dit kan gaan om een zorgprofessional die de helpende hand toesteeft of om (ervaringsdeskundige) cliëntondersteuners.

- Het begrip *eigen kracht*

Een medewerkster van het Sociaal Wijkteam merkt op dat zij in de gesprekken graag wil inspelen op de eigen kracht van mensen maar dat dat inderdaad moeilijk is als je niet genoeg weet van de achtergrond van mensen. We zijn het erover eens dat het begrip 'eigen kracht' niet altijd de juiste insteek is voor een gesprek waarbij om hulp wordt gevraagd. Enige begeleiding bij het hervinden van de eigen kracht is juist wat mensen met psychische aandoeningen en dikwijls inherente onzekerheid en weinig vertrouwen in de eigen competentie, nodig hebben bij het 'meedoen in de maatschappij'.

Vanuit deze realisatie ontstaan de mogelijkheden om de gesprekken op een coachende manier te voeren in plaats van een oplossingsgerichte manier. Als beginvraag zou men kunnen informeren naar de beleving van de cliënt m.b.t. het keukentafelgesprek. Als zorgvrager bevind je je in een afhankelijke positie en dat voelt niet prettig. Als persoon met psychische klachten of een psychische aandoening maak je vaak mee dat je je moet verantwoorden voor je aandoening en dit ondermijnt het zelfvertrouwen en het zelfbeeld. Het gesprek zou meer gericht kunnen zijn op het versterken van stabiliteit en zelfvertrouwen van mensen dan op het uitvragen van doelen of het al dan niet beschikbaar zijn van een netwerk.

- Wegvallen van bestaanszekerheden

Er is angst voor de keukentafelgesprekken. Men is bang dat het moeizaam opgebouwde sociale en maatschappelijke leven op belangrijke levensgebieden als sociale contacten, wonen en werk - van beschut naar beschermd tot zelfstandig met begeleiding - op de schop komt en dat op die manier zekerheden wegvallen. Het wegvallen van bestaanszekerheden is in zichzelf al een stresserende gebeurtenis, maar bij mensen met psychische aandoeningen kan het de trigger zijn tot een zware terugval.

- Veiligheid

Er wordt vaak ten onrecht gedacht dat mensen 'te goed' zijn voor bepaalde vormen van begeleiding maar het gaat juist goed met hen omdat men beschermd woont of omdat men individuele begeleiding heeft om de bezigheden te kunnen blijven structureren en de zelfredzaamheid te kunnen handhaven. Over het wegvallen van beschutte en beschermde voorzieningen moet niet te licht worden gedacht. Beschutte sociale ontmoetingsplaatsen binnen de GGZ-instelling bieden verschillende mogelijkheden. Nog afgezien van de ontmoetingsfunctie die wegvalt als op dergelijke plekken zou worden bezuinigd is het ook niet zo makkelijk om elders een vrijwilligersplek te vinden waar hetzelfde niveau van veiligheid wordt geboden.

ZON adviseert de gemeente om op alle levensgebieden een duidelijk onderscheid te maken tussen beschut, beschermd en zelfstandig met begeleiding.

- Privacy

Kort stippen we ook het vraagstuk 'privacy' kort aan. Het is voor de medewerkers van het Sociaal Wijkteam eigenlijk erg handig om dossiers in te kunnen zien. Juist hierdoor kan men voorkomen dat men mensen met een achtergrond met GGz-zorg uitputtende vragen moeten stellen. Een voorstel van ZON is om alleen de relevante delen van een dossier te kunnen delen. Aantekeningen van hulpverleners van jaren terug hoeven niet door anderen gelezen te worden. Hier kan tevens een gelegenheid aan zorgvragers met een dossier worden geboden, dit dossier in te zien en te beslissen welke informatie relevant is gezien de huidige aanvraag.

- Ervaringsdeskundige ondersteuning in het Sociaal wijkteam

We zijn het met elkaar eens dat goed opgeleide ervaringsdeskundige medewerkers een aanvullende rol kunnen spelen in het Sociaal Wijkteam. Aan mensen met een vermoeden van psychische klachten of psychosociale problematiek en mensen met een achtergrond met GGz-zorg aangeboden kan worden aangeboden een gesprek te hebben met ervaringsgenoten. Deze kunnen vanuit ervaringskennis met psychische aandoeningen en re-integratie- en participatieprocessen op een gelijkwaardige manier de zorgbehoefte in kaart brengen. Zij kunnen ook een adviserende en voorlichtende rol spelen in het team.

ZON adviseert om bij de keukentafelgesprekken genoeg tijd in acht te nemen en door deskundige vraagstelling een juiste inschatting te maken van de begeleidingsbehoefte. Bij onduidelijkheden en onzekerheden tijdens het gesprek is het raadzaam een (ervaringsdeskundige) ondersteuner te betrekken bij de voorbereiding en een tweede (keukentafel)gesprek aan te gaan. Op die manier kan inderdaad maatwerk worden geleverd.

Vanuit het GGz Informatiepunt Holland Rijnland is al een aantal ervaringsdeskundige medewerkers aanwezig in onder andere het spreekuur van Sociaal Wijkteam de Mors.

Stichting ZON organiseert in augustus en september 2016 een training 'ervaringsdeskundige medewerker Sociaal Wijkteam'. Deze training is bedoeld voor mensen met GGz-ervaringskennis die al werkzaam zijn als vrijwilliger binnen de GGz, bij Stichting ZON of het GGz Informatiepunt Holland Rijnland. Na deze training kan men worden ingezet binnen diverse rollen in de Sociaal Wijkteams.

- Voorlichting en deskundigheidsbevordering

Er is vanuit het Sociaal Wijkteam behoefte aan voorlichting over psychische klachten, aandoeningen en de gevolgen van deze aandoeningen voor het kunnen meedoen in de maatschappij. Ook is er behoefte aan meer informatie over hoe mensen het keukentafelgesprek ervaren. Er wordt besloten een tweede Tea for two rond het keukentafelgesprek te organiseren waar beide onderdelen aan de orde kunnen komen. Voor deze bijeenkomst zullen medewerkers van de Sociaal Wijkteams worden uitgenodigd.

Stichting ZON, team Participatie

tel.: 06-538 317 54

www.zonzh.nl